

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI **ŠIKANOVÁNÍ**

Zpracovala: Školní metodička prevence: Mgr. Zuzana Majdyšová

Září 2022

OBSAH

ÚVOD.....	3
1. PŘEDMĚT.....	3
2. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	4
2.1. CHARAKTERISTIKA ŠIKANY.....	4
2.1.1. Podoby šikany.....	4
2.2. HRANICE, KTERÁ ODLIŠUJE ŠIKANOVÁNÍ OD ŠKÁDLENÍ NEBO AGRESE.....	5
3. ZNAKY A PROJEVY ŠIKANOVÁNÍ.....	5
4. ZMAPOVÁNÍ SITUACE – ANALÝZA A EVALUACE.....	6
5. PRÁCE S PEDAGOGICKÝM SBOREM.....	6
6. REALIZAČNÍ TÝM ŠKOLNÍHO PROGRAMU PROTI ŠIKANĚ.....	7
7. SPOLEČNÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANOVÁNÍ.....	7
7.1. POSTUP RODIČŮ PŘI PODEZŘENÍ NA ŠIKANOVÁNÍ.....	7
7.2. POSTUP PEDAGOGA PŘI PODEZŘENÍ, ŽE VE TŘÍDĚ PROBÍHÁ ŠIKANA.....	7
7.2.1. Situace, které zvládne škola sama.....	7
7.2.2. Situace, kdy potřebuje škola pomoc zvenku.....	11
8. SPOLEČNÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ KYBERŠIKANY.....	12
9. ŠIKANA ZAMĚŘENÁ NA UČITELE.....	13
9.1. SPECIFIKA PRO PREVENCI ŠIKANY ZAMĚŘENÉ NA UČITELE.....	13
9.2. SPECIFIKA PRO ŘEŠENÍ ŠIKANY ZAMĚŘENÉ NA UČITELE.....	14
9.3. SPOLEČNÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANY ZAMĚŘENÉ NA UČITELE.....	14
10. OPATŘENÍ, KTERÁ ŠKOLA PŘIJÍMÁ V SOUVISLOSTI S ŘEŠENÍM ŠIKANOVÁNÍ.....	16
11. ODPOVĚDNOST ŠKOLY A PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ.....	17
12. TRESTNĚ-PRÁVNÍ HLEDISKO ŠIKANY.....	18
13. PRIMÁRNÍ PREVENCE ŠIKANY VE ŠKOLE.....	20
13.1. PRIMÁRNÍ PREVENCE VE VÝUCE.....	21
13.2. PRIMÁRNÍ PREVENCE VE ŠKOLNÍCH I MIMOŠKOLNÍCH PROGRAMECH MIMO VYUČOVÁNÍ.....	21
14. OCHRANNÝ REŽIM VE ŠKOLE.....	21
15. SPOLUPRÁCE S RODIČI A ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACOVNÍŠTĚ.....	21
16. SPOLUPRÁCE SE SPECIALIZOVANÝMI ZAŘÍZENÍMI.....	22
17. ZÁVĚREČNÉ INFORMACE.....	23
18. PŘÍLOHY.....	24
Příloha č. 1 Přímé a nepřímé signály šikanování	
Příloha č. 2 Stadia šikanování	
Příloha č. 3 Literatura, webové stránky, kontakty	

ÚVOD

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí (agrese), která ohrožuje naplňování zásad a cílů vzdělávání ve škole. Je třeba tomuto problému mezi žáky věnovat patřičnou pozornost, neboť se jedná o projev patologických mezilidských vztahů. V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Na rozdíl od jiných druhů násilí, se kterými se setkáváme ve školním prostředí, je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. I při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu. Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných stádiích více či méně vyskytuje téměř v každé škole, je potřeba věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost. Důraz je třeba klást na budování otevřených, kamarádských a bezpečných vztahů mezi žáky ve třídě a samozřejmě i mezi všemi členy společenství školy. Je důležité, aby pedagogové uměli rozpoznat a řešit počáteční stadia šikanování. V případě rozvinutí pokročilé šikany je nutná spolupráce školy s odborníky ze specializovaných zařízení.

1. PŘEDMĚT

„Školní program proti šikanování“ je dokument, který je zpracován naší školou na základě:

- Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů (§31, §22a, §22b)
- Metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT-21149/2016
- Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j.: 21 291/2010-28
- Platného Školního řádu Základní Školy Havířov – Podlesí, K. Světlé

Tento program slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole, zaměřuje se především na prevenci šikanování a ukazuje postupy řešení šikanování. Je určen všem pedagogickým pracovníkům školy, dále pak nepedagogickým pracovníkům, rodičům a žákům školy. Je nedílnou součástí primární prevence rizikového chování ve škole. Cílem programu je poskytnout pedagogickým pracovníkům školy základní informace především k samotnému řešení tohoto vysoce rizikového chování.

Program je v tištěné formě dostupný u ředitele školy a školního metodika prevence. V elektronické podobě je zavěšen na webových stránkách školy a na OneDrive MS Office 365, který slouží pro pedagogické pracovníky školy.

2. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

2.1. CHARAKTERISTIKA ŠIKANY

Šikana

- Jakékoliv chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně.
- Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoúčelností agrese.

Podstatnou vlastností šikany je **skrytost (držení situace v tajnosti)**.

- Většina obětí šikany a svědků se snaží situaci udržet co nejdéle v tajnosti, bojí se někomu svěřit. Z tohoto důvodů je důležité umět rozpoznat přímé a nepřímé signály šikany (viz PŘÍLOHA 1).
- Důsledkem může být podcenění závažnosti a rozsahu výskytu šikany nebo obtížné nalezení útočníků.

Důvod (obsah šikany)

- Jakákoli odlišnost žáka nebo pedagoga, např. fyzická zdatnost, vzhled, hmotnost, barva pleti, tělesná neobratnost, jazyková/komunikační bariéra
- Intelligence - snížení rozumových schopností, nebo naopak nadání
- Socio-ekonomická odlišnost
- Etnicita, rasová nebo národnostní příslušnost
- Náboženské vyznání nebo víra
- Sexuální orientace (nejčastěji proti homosexuálům) apod.

2.1.1. Podoby šikany

a) Přímá šikana - může mít podobu:

- Fyzickou (např. Bití, plivání, tahání za vlasy)
- Verbální (např. Vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy)
- Neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek)

b) Nepřímá šikana

- Cílem je způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti
- Útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr nemá
- Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo
- Většinou nefyzická (záměrná ignorace nebo izolování žáka nebo učitele, rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo

nespravedlivého hodnocení - u učitele, ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace)

- V některých případech může být ale také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení

c) Kyberšikana

- Elektronická šikana (př. Zakládání falešných profilů na jméno žáka, učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz, facebook.com, prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhružných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhružné sms nebo e-mailů apod.)
- Oproti šikaně má mnohem větší dosah (svědkem nebo útočníkem může být i několik desítek tisíc lidí)
- Často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany (důležité prověřit souvislosti)

2.2. HRANICE, KTERÁ ODLIŠUJE ŠIKANOVÁNÍ OD ŠKÁDLENÍ NEBO AGRESE

Za šikanování se nepovažuje škádlení nebo agrese, které nemají znaky šikanování. Např. když se tzv. „poperou“ dva přibližně stejně silní žáci kvůli dívce, která se jim oběma líbí, nejde o šikanu - chybí nepoměr sil, kdy oběť se neumí nebo z různých příčin nemůže bránit.

- Pokud se žák škádlení nebo agresi neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu
- Cítí-li pedagog, že není v jeho moci zastavit zlobení a nerespektování žáků, toto chování se stává vědomým, záměrným, úmyslným, pedagog se cítí bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák x pedagog se obrací - pak toto chování přerůstá v šikanu

3. ZNAKY A PROJEVY ŠIKANOVÁNÍ

Důležité znaky šikanování jsou:

- záměrnost,
- cílenost,
- opakování (není podmínkou),
- nepoměr sil,
- bezmocnost oběti,
- nepříjemnost útoku,
- samoučelnost agrese.

4. ZMAPOVÁNÍ SITUACE – ANALÝZA A EVALUACE

Situace na naší škole splňuje základní požadavky pro to, aby mohla účinně předcházet vzniku šikany nebo bezpečně zastavit již existující šikanování. V posledních letech se šikana na naší škole objevuje v malé míře a vždy se jedná pouze o první stadium, tedy o počátek ostrakizování některého ze žáků.

Prozatím se realizačnímu týmu daří zamezit dalšímu negativnímu rozvoji šikany. Škola má v základních dokumentech zakotven jasný a jednoznačný záměr zajišťovat bezpečné prostředí pro žáky i pedagogy.

Součástí Minimálního preventivního programu je i krizový plán školy, který obsahuje zmapování situace při podezření na šikanu a také plán pro aktivní a neprodlené řešení pro případ výskytu šikany. Ve školním řádu jsou zakomponovány body vyjadřující jasný odmítavý postoj školy vůči chování žáků, které má charakter šikanování.

V zájmu ochrany našich žáků je stanoven pevný rozvrh dozorů pedagogických pracovníků v prostorách školy před vyučováním a o přestávkách.

5. PRÁCE S PEDAGOGICKÝM SBOREM

Vedení školy podporuje další vzdělávání pedagogů, zejména třídních učitelů v oblasti práce s třídní skupinou. Pedagogickému sboru je neustále k dispozici školní poradenské pracoviště pro individuální i skupinové konzultace, metodické vedení. Školní metodik prevence je v pravidelném kontaktu s okresní metodičkou primární prevence a dále se vzdělává v problematice šikany, práci s jednotlivcem i třídou v souvislosti s projevy šikany.

6. REALIZAČNÍ TÝM ŠKOLNÍHO PROGRAMU PROTI ŠIKANĚ

- Ředitel školy – Ing. Mgr. Petr Ptáček, Ph.D., MBA
- Školní metodik prevence – Mgr. Zuzana Majdyšová
- Školní výchovná poradkyně – Mgr. Denisa Siwková

Celý realizační tým je obeznámen s metodikou řešení situací šikany, s organizací řešení a s právním rámcem šikanování. Pro koordinaci a následně i pro vlastní řešení šikany je ve škole přítomen školní metodik prevence. V kompetenci školního metodika prevence je rozhodnout, zda škola zvládne řešení konkrétní situace sama nebo zda bude třeba povolat odborníka. Škola dbá na kontinuální vzdělávání zejména školního metodika prevence a jednotlivých třídních učitelů.

7. SPOLEČNÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANOVÁNÍ

Odpovědnost rodičů a komunikace se školou

Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte. Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Dokud se

dítě nestane svéprávným, mají rodiče právo usměrňovat své dítě výchovnými opatřeními, jak to odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem, včetně omezení sledujících ochranu morálky, zdraví a práv dítěte, jakož i práv jiných osob a veřejného pořádku. Rodiče pak mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.

7.1. Postup rodičů při podezření na šikanování

- Rodiče informují o podezření na šikanování třídního učitele, popřípadě dalšího pedagogického pracovníka, při jehož hodinách nebo dohledu nad žáky k šikaně dochází.
- Nejsou-li podezření na projevy šikany bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, obrátí se rodiče s informací na ředitele školy.
- V případech prokazatelných projevů šikany se rodiče přímo obrátí s informací na ředitele školy.
- Jsou-li rodiče přesvědčeni, že postupuje škola při řešení šikanování nedostatečně, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy, nebo podat stížnost na školu České školní inspekci. Stížnost je možné adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI písemně, osobně nebo v elektronické podobě na adrese Moravskoslezský inspektorát ČŠI, Matiční 20, 702 00 Ostrava, e-mail: csi.t@csicr.cz, tel. 596 115 474, nebo podat na ústředí: ČŠI Praha, Fráni Šrámka 37, 150 21, Praha 5.

7.2. POSTUP PEDAGOGA PŘI PODEZŘENÍ, ŽE VE TŘÍDĚ PROBÍHÁ ŠIKANA

- Informovat školního metodika prevence či výchovného poradce
- Informovat třídního učitele, třídní učitel však nesmí být hlavní vyšetřovatel
- **Stanovení strategie** – domluvit se společně na dalších krocích - každý případ je specifický a musí být zváženy všechny okolnosti případu, nutná ochrana informací! (školní metodik prevence, výchovný poradce, třídní učitel, ředitel školy)
- Vyvarovat se „rychlému“ a nepromyšlenému řešení - toto jednání by mohlo ublížit!!!
- Zjistit vše potřebné o dané situaci, zorientovat se, určit stádium šikany (školní metodik prevence, výchovný poradce, třídní učitel)
- U závažných případů přizvat odborníky z pedagogicko-psychologické poradny (PPP), event. předat policii ČR
- Následuje podrobné vyšetřování (viz následující)

7.2.1. Situace, které zvládne škola sama

Schéma strategie vyšetřování:

a) První krok (zjištění):

- Zjištění co největšího množství informací od toho, kdo první na riziko šikany upozornil – co nejvíce detailů, jmen přímých účastníků i přihlížejících, detailní popis konkrétních události i s daty, kdy se odehrály.

- Vytipování případných svědků události, kteří by mohli podat další informace (v ideálním případě neutrální svědci – nejsou blízkými přáteli ani oběti, ani agresora)

b) Druhý krok (ochrana oběti):

- Opatření k ochraně oběti (ať už šikana existuje či nikoliv – riziko je dostačujícím důvodem), např. – navýšení dozorů u šaten, domluva s dozorujícími pedagogy na chodbách, aby při dozoru nahlíželi do třídy a kontrolovali dění o přestávkách apod.
- **Pokud je to nutné - okamžitá ochrana obětí** - Umístění žáka do chráněného prostředí s dohledem dospělé osoby. Kontaktování rodičů, aby dítě vyzvedli a domluvili se na dalším postupu.
- Oddělení agresorů od kolektivu ostatních žáků ve třídě – dle situace, aby nemohli ovlivnit svědky

c) Třetí krok (sběr informací - oběť):

- V soukromí (ne před třídou ani nikým z žáků!!!)
- Ujistit oběť o bezpečí, ochraně informací a vyřešení situace
- Provede školní metodik prevence / výchovný poradce - vždy za účasti více pedagogických pracovníků – členů školního poradenského pracoviště a/nebo třídního učitele
- Nechat oběť mluvit, pak pokládat otevřené otázky, vše zapsat

d) Čtvrtý krok (sběr informací - svědci):

- Platí totéž, co u sběru informací - oběť
- Rozhovory individuálně, ujistit o ochraně informací, zajištění bezpečí
- Rozhovory v pořadí: neutrální svědci, žáci stojící na straně oběti, žáci stojící na straně agresora
- Získání informací o průběhu události, o záměrech

Praktický postup (zápis) – nalézt odpovědi na následující otázky:

- Kdo je obětí, popřípadě kolik je obětí?
- Kdo je obětí i agresorem, popřípadě kolik je těchto „obojetných“ žáků?
- Kdo je agresorem, popřípadě kolik je agresorů? Kdo z nich je iniciátor a kdo je aktivní účastník šikanování?
- Co, kdy, kde a jak dělali agresori konkrétním obětem?
- K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?
- Jak dlouho šikanování trvalo?
- Proč agresori ubližovali?
- Jaké opatření se navrhuje?
- Jak lze násilí v budoucnu zabránit?
- Vše si nechat podepsat!
- *Výpovědi k jednotlivým otázkám je nutné důkladně zapsat a uspořádat do kvalitního důkazního materiálu. Musí být jistota, jak šikanování konkrétně probíhalo.*
- Zjištění informací od pedagogů vyučujících v dané třídě – jejich zkušenosti s chování oběti i agresora při běžné výuce, při mimoškolních akcích,...

e) Pátý krok (sběr informací – agresor):

- Rozhovor s agresorem/y – zjištění jeho postojů k události, uvědomování si závažnosti, postoj ke konání jako takovému, tendence k opakování stejného vzorce chování – atd.
- Vždy za účasti 2 či více pedagogických pracovníků – členů školního poradenského pracoviště a/nebo třídního učitele
- Agresor by neměl tušit, že se něco vyšetřuje = zaskočit ho, nedopřát mu čas na přípravu výmluvy!!
- Agresor nesmí zjistit, co nám kdo řekl!!!
- Rozhovor - nechat agresora souvisle povídat (zaplete se do vlastní lži), vyžadovat vysvětlení rozporů v jeho monologu, sledovat verbální i neverbální projevy, tón hlasu,...
- Pokud je agresorů více, mluvit s každým zvlášť, neumožnit domluvu na výpovědi, najít nejslabšího a toho „přitlačit ke zdi“
- **Okamžitě po rozhovoru s agresorem – informovat rodiče žáka, že rozhovor proběhl, z jakého důvodu (sběr informací) a přislíbit informace o budoucím rozhodnutí školy (jakmile budou informace vyhodnoceny)**
- **Současně zaslat informační mail i rodičům oběti, pokud s nimi zatím nejsme v kontaktu (co se děje a jak škola postupuje)**
- **Oddělené vyšetřování svědků a agresorů - zápisy o sběru informací s obětí, svědky i agresory si nechat podepsat**
- **Přímá konfrontace agresorů a svědků pouze při obtížném vyšetřování**
- **PŘÍMÁ KONFRONTACE OBĚTI S AGROSOREM JE NEPŘÍPUSTNÁ !!!**

Při vyšetřování možno použít tyto metody:

- *individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoliv konfrontace obětí a agresorů!),*
- *zahřívací předkolo (navodit moment překvapení, vyšetřovaného zaskočit),*
- *monolog (svědek nebo obviněný agresor musí pokud možno souvisle vypovídat, co se ve třídě dělo),*
- *dialog (kladení otázek vyšetřovanému žákovi a jeho odpovědi na ně),*
- *konfrontace (mezi svědky nebo i mezi agresory)*

f) Šestý krok (analýza + rozhodnutí):

- Schůzka vedení školy, ŠMP, VP, TU - případ projednat, rozhodnout o opatřeních (ve vztahu k oběti, agresorovi, třídě)
- Volba vhodné metody řešení k okamžitému zastavení agrese:
  - *Usmíření*
  - *Výchovná komise – rozhodnutí o výchovných opatřeních*
- **Oznámení** - ředitel informuje OSPOD a PPP Havířov, případně policii ČR, či další orgány
- **Informace učitelskému sboru a jeho účast** - ředitel svolává mimořádnou schůzi, seznámí učitele s okolnostmi vzniku a vyšetřování případu. Za intervenční tým přednese návrh na výchovná opatření a na způsob práce s klimatem třídy. O výchovném opatření nechá hlasovat a vyhotovit zápis s domluveným postupem (např. monitoring chování, zvýšený dozor, formy postihu při dalším porušení kázně, programy na zlepšování sociálních vztahů ve skupině, apod.)

g) Sedmý krok (sdělení rozhodnutí):

• Rozhovor s rodiči oběti

Rodiče informujeme o zjištěních a závěrech školy. Domluvíme se na dalším postupu, případně nabídneme pomoc s řešením následků proběhlé šikany. Rodiče oběti podrobně seznámíme s řešením případu a s opatřeními, které škola učinila k nápravě situace. Také obdrží podepsaný zápis z jednání.

➤ **Dohoda o vzájemné informovanosti** - je žádoucí, aby se škola s rodiči dohodla na vzájemném informování (např. zprávy z vyšetření, apod.)

• Individuální schůzky rodičů aktérů celého případu (agresorů, oběti)

Schůzky rodičů agresorů budou probíhat jednotlivě, za přítomnosti výchovného poradce, školního metodika prevence, příp. zástupce vedení školy, třídního učitele. Je vhodné, aby se na schůzku dostavili pokud možno oba rodiče žáka. Rodiče jsou seznámeni s celým případem a opatřením, které bude agresorovi ze strany školy uděleno. Je zhotoven zápis z jednání, který obdrží jak škola, tak rodiče. Zápis z jednání je stvrzen podpisem obou jednajících stran. Rodičům je nabídnuto případné specializované vyšetření žáka (např. PPP, SVP, školní psycholog). Záleží na závažnosti a okolnostech případu.

• Třídnická hodina

Skupinová reflexe efektu usmíření nebo oznámení o potrestání agresorů.

h) Osmý krok (návazná péče):

• Práce s celou třídou

- pracovat na změně vnitřních norem a rolí,
- nezapomenout pracovat s „mlčící většinou“, pomoci žákům bezpečně zpracovat zážitek, že byli svědky agrese a nezasáhli.

• Pokračující podpora a pomoc oběti

• Mimořádná třídní schůzka

Překážky a chyby při vyšetřování:

- Od oběti lze těžko získat podrobnější a často i objektivní informace.
- Agresori často úporně a vynalézavě lžou, používají falešných svědků a nutí oběti ke lhaní či odvolání výpovědi.
- Pro ostatní členy nemocné skupiny je příznačný strach vypovídat, chápou to jako „bonzování“.
- Někteří rodiče agresorů chrání své děti za každou cenu.
- Někteří rodiče oběti se obávají spolupracovat při vyšetřování.
- Při některých typech pokročilých šikan pedagogové chrání vůdce agresorů a nevědomě brání vyšetřování. Agresor je osoba sympatická, v učení úspěšná, pedagogům vychází vstříc.
- Někteří učitelé vidí v šikaně své selhání a neohlásí ji.
- Vyšetřování agresorů i oběti probíhá současně.
- Berou se vážně výpovědi falešných svědků.
- Zlehčování celé události.

- Oběť se nechá odejít ze školy, případně se převede do vedlejší třídy.
- Nerozlišuje se mezi počáteční a pokročilou šikanou.
- Pedagog vyšetřuje šikanu přímo ve třídě.

7.2.2. Situace, kdy potřebuje škola pomoc zvenku

(při výbuchu skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování)

• První (alarmující) kroky pomoci

- zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany, rychle odhadnout vlastní možnosti k záchraně oběti (nevystavovat se nepřiměřenému ohrožení)
- bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí. Zachránit oběť – nebo přivolat pomoc a společně zachránit oběť
- zastavit skupinovou agresi

• Příprava podmínek pro vyšetřování

- informovat vedení školy, přivolat si na pomoc další pedagogy, nenechávat třídu ani na chvíli samotnou
- svou neustálou přítomností zabránit agresorům a svědkům domluvit se na křivé výpovědi
- souběžně – pokračovat v pomoci oběti (přivolání lékaře, kolegy, který odvede oběť na klidné a bezpečné místo). Postupovat podle Krizového plánu školy.
- přivolat výchovného poradce či školního metodika prevence
- oznámit rodičům oběti, případně orgánu sociálně-právní ochrany dětí, Pedagogicko-psychologické poradně i Policii ČR
- vše si nechat podepsat
- školní preventivní pracoviště zahájí vlastní vyšetřování a současně naváže kontakt se specialistou na pokročilou šikanu

• Vlastní vyšetřování:

- rozhovor s obětí a informátory
- rozhovory se svědky/informátory
- nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků
- individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky
- rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi)
- nalezení případných nesouladů ve výpovědích a konfrontace svědků

• Opatření:

- metodou vnějšího nátlaku – výchovná komise a návazná výchovná/kázeňská opatření
- důkladná práce se třídní skupinou

8. SPOLEČNÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ KYBEŠIKANY

Řešení kyberšikany je komplikováno faktem, že oběť nemusí vždy poznat, že jde již o kyberšikanu, faktem, že viník může být obtížně dohledatelný, a faktem, že pokud se vše děje v uzavřené skupině, nejsou snadno dostupné důkazy (členové skupiny nejsou příliš ochotní důkazy zajistit a předat). Podmínkou účinné pomoci po technické stránce je úzká spolupráce s IT odborníkem. Vlastní řešení pak jde v podobných krocích jako řešení přímé šikany:

• Zajistit ochranu oběti:

- Doporučit nereagování na útoky agresora, a to ani přímou odpovědí ani prostřednictvím komentování útoku v odpovědi někomu jinému (například na diskuzních fórech, v chatech, apod.)
- Doporučit zcela ukončit jakoukoliv komunikaci s útočníkem
- Doporučit oběti blokadu útočníka (přes poskytovatele služby)
- Doporučit (je-li to pro oběť přijatelné) naprosté odtržení útočníka od možnosti realizovat další útok – tzn. odhlásit se z profilu, změnit telefonní číslo, změnit mailovou adresu apod.
- Společně s obětí projít všechny možnosti/způsoby, kterými může být dále napadána (kde všude se ve virtuálním světě s agresorem setkává ...)

• Zajistit případné důkazy:

- Domluvit se s obětí, aby nějaký čas pořizovala screenshoty
- Pokusit se od poskytovatele služby zajistit další důkazy

• Vyšetřování (je-li k němu dostatek informací):

- Konkrétní postup krok za krokem je obdobný jako u prosté šikany, liší se tím, že ochranu oběti nemůže zajistit škola, je třeba, aby potřebné kroky podnikla sama oběť nebo její rodiče
- Rozhovor s obětí, zjištění detailních informací o průběhu kyberšikany.
- Rozhovor s případnými dalšími svědky (členy stejné diskuzní skupiny, chatovací místnosti apod.)
- Shromáždění dostupných důkazů a svědectví
- Rozhovor s agresorem (odděleně od oběti) – je-li znám
- Cílem rozhovoru je agresora s okamžitou platností zastavit
- Rozhovor s rodiči agresora a navazující výchovné/kázeňské opatření

• Informovat rodiče oběti, je-li znám agresor, i rodiče agresora

- Pracovat s rodiči oběti průběžně, dát jim najevo, že škola situaci nebere na lehkou váhu
- Informovat rodiče oběti o zjištěních a závěrech školy
- Nabídnout pomoc a podporu oběti i rodičům – konzultace, odkaz na odbornou péči apod.

9. ŠIKANA ZAMĚŘENÁ NA UČITELE

- Týká se všech členů školy.
- Není pouze výsledkem osobnostních charakteristik učitele nebo jeho sociálních či pedagogických kompetencí.
- Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel.
- Dojde k narušení rolí (učitel × žák) a žák se dostane do pozice větší moci než pedagog
- Nejčastěji se odehrává ve škole, může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.
- Šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti.
- Je zapotřebí, aby škola vytvořila bezpečné prostředí a atmosféru důvěry, ve kterém bude tento druh rizika – šikana učitele – uznán a budou nastaveny mechanismy a postupy (krizový plán) k ochraně pedagogů a k účinné prevenci a řešení takového chování, se kterými budou všichni žáci, pedagogové a zákonní zástupci seznámeni.

9.1. SPECIFIKA PRO PREVENCI ŠIKANY ZAMĚŘENÉ NA UČITELE

- Celoškolní přístup - dobré sociální klima, škola připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci, případně intervenci.
- vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.
- Škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, jak s tím bude nakládáno.
- Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování; vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení na individuální konzultaci; vyhýbá se konfrontačnímu tónu.
- Pedagog posiluje zapojení žáků do výuky, činí výuku pro žáky zajímavou, propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků; jeho výklad a očekávání jsou pro žáky srozumitelné, odpovídají obtížnosti, kterou mohou zvládnout apod.
- Pedagog očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků.
- Pedagog nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou; při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost.
- Všimá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a včas na ně reaguje.
- Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.
- Všimá si prosociálního a kooperativního chování žáků a oceňuje je; podporuje kooperaci mezi žáky a prostředím, kde se každý žák cítí přijatý.

9.2. SPECIFIKA PRO ŘEŠENÍ ŠIKANY ZAMĚŘENÉ NA UČITELE

ZÁSADY:

- Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních.
- Škola podporuje své pedagogy k vyhledání pomoci, zajišťuje bezpečí pro pedagoga a řeší vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy.
- Škola musí mít připravený krizový plán, ve kterém bude specifikováno, jak se v situaci naplnění tohoto rizika zachová, jakou roli a možnosti řešení krizové situace má sám pedagog, jakou roli vedení školy a školní poradenské pracoviště
- V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky se pedagog řídí krizovým plánem školy.
- Pokud je krizový plán nedostatečný, zajistí si pedagog pro sebe bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě vyžaduje-li to situace.
- Je zapotřebí, aby pedagog sám, kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku a zážitek může být bolestným i pro svědky (kolegy nebo žáky ve třídě) - je zapotřebí dovolit si čas na zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat pro sebe sociální podporu od kolegů, přátel, rodiny, monitorovat u sebe znaky stresu, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem, pozorností, úzkostí, zvýšená citlivost, nechut' k jídlu nebo naopak) a případně vyhledat pro sebe odbornou pomoc.
- Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky - škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení.
- Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence).
- Je potřeba, aby po takové situaci škola revidovala mechanismy a postupy (krizový plán), aby bylo zřejmé, jak zacházet s případnými podobnými situacemi v budoucnu.

9.3. SPOLEČNÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANY ZAMĚŘENÉ NA UČITELE

- **Informovat** třídního učitele (dle třídy, kde k šikaně dochází), poradenské pracoviště a vedení školy.
- **Domluvit se společně na dalších krocích** - každý případ je specifický a musí být zváženy všechny okolnosti případu, nutná ochrana informací! (nelze „oznámit“ stížnosti oběti ve třídě - postup při řešení musí být promyšlený a efektivní)

- **Zjistit vše potřebné o dané situaci, zorientovat se, určit stádium šikany** (školní metodik prevence, výchovný poradce, třídní učitel, ředitel školy)
  - **u závažných** případů přizvat odborníky ze střediska výchovné péče (SVP), pedagogicko-psychologické poradny (PPP), event. předat Policii ČR

Postup vyšetřování:

a) Rozhovor s obětí

- V soukromí (ne před třídou ani nikým z žáků, kolegů!!!)
- Ujistit oběť o bezpečí, ochraně informací a vyřešení situace
- Provede školní metodik prevence, výchovný poradce nebo ředitel školy
- Nechat oběť mluvit, pak pokládat otevřené otázky, vše zapsat

b) Nalezení svědků

- Kdo na šikanu upozornil; učitelé, žáci
- Rozhovory - individuálně, ujistit o ochraně informací, zajištění bezpečí
- Nejprve nechat svědky otevřeně o situaci promluvit, pak se teprve doptávat, vše písemně zaznamenávat
  - př. otázek: *Kdo je obětí a kdo agresorem? Kolik jich je? Kdo je iniciátorem? Kdo je aktivním účastníkem? Co, kdy a kde dělali agresori oběti? Jak dlouho to trvá?... (školní metodik prevence, výchovný poradce)*

c) Rozhovor s agresorem

- U rozhovoru bude výchovná komise
- Agresor by neměl předem tušit, že se něco vyšetřuje = zaskočít ho, nedopřát mu čas na přípravu výmluvy!!
- Agresor nesmí zjistit, co nám kdo řekl!!!
- Rozhovor - nechat agresora souvisle povídat (zaplete se do vlastní lži), vyžadovat vysvětlení rozporů v jeho monologu, sledovat verbální i neverbální projevy, tón hlasu...
- Pokud je agresorů více, mluvit s každým zvlášť, neumožnit domluvu na výpovědi, najít nejslabšího a toho „přitlačit ke zdi“
- **!!!!!! Vyhnout se konfrontaci !!!!!!**

d) Schůzka vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce, třídního učitele

- Případ projednat, rozhodnout o opatřeních (ve vztahu k oběti, agresorovi, třídě)

e) Předání informací pedagogickému sboru

- Informace jsou předány pedagogickému sboru na mimořádné schůzce/ poradě
- Pedagogové jsou vyzváni k sociální podpoře oběti, kolegiální pomoci, zachytávání signálů od agresorů, svědků a monitorování situace ve škole

f) Schůzka s rodiči agresorů

- Seznámit je s navrženými opatřeními, požádat o spolupráci
- O průběhu sepsat zápis = podepíší všichni zúčastnění včetně rodičů!

g) Třídní učitel ve spolupráci s výchovným poradcem, školním metodikem prevence a vedením školy vše projedná s třídou

- Informuje žáky o potrestání viníků, ujistí třídu, že takové chování je nepřipustné
- nastavení **jasných pravidel** v rámci rolí žák X učitel a v rámci chování!

h) Oběť v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc

- pokud je situace opravdu závažná, může dojít k výměně vyučujících (zamezení přímého kontaktu oběti s agresory).

i) Ve třídě, kde k popsané situaci došlo, proběhne speciální intervenční program pro žáky

j) Třída jako celek je pod neustálým dohledem - situace zde a další vývoj je sledován

Pokud dojde k závažnému fyzickému nebo jinému ataku ve vyučování:

- Vyučující okamžitě přivolá pomoc kolegů z vedlejších tříd
- Kolegové zajistí izolaci agresora od učitele, spolužáků
- Neprodleně nahlásí událost vedení školy = přivolání policie, záchranné služby...
- Zajištění dozoru ve třídách, především ve třídě s incidentem!, popř. Suplování do dalších
- Hodin (vedení školy, jiní volní pedagogové)
- Oběť v péči kolegy, v bezpečí mimo dosah agresorů
- Pokud nehrozí nebezpečí - rozhovor s obětí ohledně události a dále dle pokynů policie či dle krizového plánu = rozhovory ale musí proběhnout a být ukončeny v ten samý den!

10. OPATŘENÍ, KTERÁ ŠKOLA PŘIJÍMÁ V SOUVISLOSTI S ŘEŠENÍM ŠIKANOVÁNÍ

Běžná i mimořádná nápravná opatření:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele
- Snížení známky z chování.
- Převedení do jiné třídy, (je třeba individuálně posoudit efektivitu tohoto opatření, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí a podmínek).
- Doporučení rodičům obětí i agresorů návštěvy v ambulantním oddělení střediska výchovné péče pro děti a mládež (SVP), případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu.

- Vyrozumění policejního orgánu, došlo-li k závažnějšímu případu šikanování.
- Vyrozumění orgánu sociálně-právní ochrany dětí, došlo-li k závažnějšímu případu šikanování.

Doporučuje se dále pracovat s agresorem (vedení k náhledu na vlastní chování, motivy apod.) i s obětí šikany. V případě potřeby doporučit zákonnému zástupci péči dítěte v PPP, SVP nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

11. ODPOVĚDNOST ŠKOLY A PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ

Škola má jednoznačnou odpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předchází, jeho projevy neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc.

Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

- dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství,
- dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Skutečnost, že dítě někoho šikanovalo nebo bylo šikanováno, lze chápat jako významnou skutečnost, která v průběhu vzdělávání nastala,
- škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo
- v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které výše uvedeným nebyly oznámeny i přesto, že se stalo něco závažného, protože nebyl zákonný důvod.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§ 367, 368 trestního zákoníku).

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), dále doplňuje § 22a a 22b upravující práva a povinnosti

pedagogických pracovníků a § 31 školského zákona o postup v případě zvláště závažných porušení povinností stanovených zákonem.

Zvláště závažné zaviněné porušení školského zákona:

Opakované slovní a úmyslné fyzické útoky, útoky s určitou intenzitou, dlouhodobější cílená šikana, zvláště hrubé opakované slovní a úmyslné fyzické útoky žáka vůči zaměstnancům školy nebo vůči ostatním žákům.

Dopustí-li se žák zvláště závažného zaviněného porušení povinností, oznámí ředitel školy skutečnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí a státnímu zastupitelství.

12. TRESTNĚ-PRÁVNÍ HLEDISKO ŠIKANY

- **V zákoně č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů ani v jiném zákoně není šikana sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, přesto může svým charakterem naplňovat znaky některého z přestupků či trestných činů.**
- Protiprávní jednání s prvky šikany může být kvalifikováno jako přestupek dle zákona číslo 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Nejčastěji se bude jednat o přestupky proti občanskému soužití dle ustanovení § 49 odst. 1 zákona o přestupcích (např. ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví atd.). Za přestupek je odpovědná osoba starší 15 let.
- Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto trestných činů: proti zdraví: § 145 Těžké ublížení na zdraví; § 146 Ublížení na zdraví; proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství: § 171 Omezování osobní svobody; § 173 Loupež; § 175 Vydírání; § 177 Útisk; dále pak trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti: § 185 Znásilnění; § 186 Sexuální nátlak; § 187 Pohlavní zneužití; § 191 Šíření pornografie; § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií; trestných činů proti majetku: § 205 Krádež; § 228 Poškození cizí věci; konečně se může jednat i o trestné činy narušující soužití lidí: § 353 Nebezpečné vyhrožování; § 354 Nebezpečné pronásledování.
- Je-li šikana motivována důvody, jako jsou zdravotní postižení, etnicita, náboženství a podobně, a splňuje-li znaky podle příslušných níže uvedených ustanovení trestního zákoníku, lze v určitých případech uvažovat také o trestném činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, případně i podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 355, resp. 356 trestního zákoníku). Takovýto motiv může rovněž u některých výše uvedených trestných činů podmiňovat užití přísnější klasifikace, tedy možnost udělení vyššího trestu.
- **Kyberšikana** obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných

činů: nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 trestního zákoníku) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pociťuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých; účast na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem přimět ji k sebevraždě, kterou skutečně spáchá či se o ni pokusí; porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku) – např. porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti; pomluva (§ 184 trestního zákoníku) – např. vytvoření webových stránek, které nepravdivě zesměšňují oběť; šíření pornografie dle § 191 trestního zákoníku (viz sexting); výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (dítětem se rozumí osoba mladší 18 let) dle § 192 trestního zákoníku (viz sexting).

- Trestní odpovědnost ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, je trestně odpovědnou osoba starší 15 let, která je dostatečně rozumově a mravně vyspělá. Pro účely zákona o soudnictví ve věcech mládeže se pak takový trestný čin označuje jako provinění. V případě jednání vykazujícího znaky trestného činu, kterého se dopustilo dítě mladší 15 let, se hovoří o činu jinak trestném. I když dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, mohou mu být dle tohoto zákona soudem pro mládež uložena opatření potřebná k jeho nápravě. Činu jinak trestného se může dopustit též mladistvý (osoba starší 15 a mladší 18 let, která je trestně odpovědná), který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládnout své jednání.
- Trestní zákoník zakládá v určitých případech povinnost některým činům zabránit, a jiné zmíněným orgánům ohlásit. Smyslem ustanovení o trestnosti nepřekažení trestnému činu je zabránit spáchání některých závažných činů a tím chránit společnost před jejich důsledky. S účinností od 1. 12. 2016 se rovněž níže popsaných trestných činů bude moci dopustit i sama škola jako právnická osoba, kdyby například úmyslně zatajovala, že u nich uvedeným trestným činům dochází.
  - Povinnost překazit páčání nebo spáchání trestného činu (§ 367 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, má povinnost spáchání nebo dokončení takového činu překazit. Jestliže to neudělá a nebránilo mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin nepřekažení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. Překazit trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), zabití (§ 141), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170), loupeže (§ 173), vydírání (§ 175), znásilnění (§ 185), pohlavního zneužití (§ 187), krádeže (§ 205).
  - Neoznámení trestného činu (§ 368 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný spáchal trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, je povinen to bez odkladu oznámit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Jestliže to neudělá a nebránilo mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin neoznámení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. V případě šikany by se mohlo

jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170).

- V uvedených případech má každý povinnost vyjmenované jednání buď přezkazit, anebo o něm informovat státního zástupce nebo policejní orgán. V ostatních případech povinnost ze zákona sice nevznikla, ale to neznamená, že oznamovat nelze (nenásleduje sankce za neoznámení). Zároveň je však třeba mít na paměti, že úmyslně lživé obvinění jiného ze spáchání trestného činu může samo představovat trestný čin křivého obvinění (§ 345). Právnícké osoby vykonávající činnost škol, jako poskytovatelé veřejné služby, by měly u každého protiprávního jednání spáchaného v jejich jurisdikci, které naplňuje znaky trestného činu, tyto skutečnosti oznamovat a to zejména proto, že příjemci jejich služeb jsou žáci, které ve většině případů nemohou svá práva účinně vymáhat a jsou tak odkázáni na pomoc druhých (viz odst. 3, bod 3).
- Při oznamování a zjišťování informací je zapotřebí mít na paměti presumpci nevinu, tedy dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět jako by byl vinen.

13. PRIMÁRNÍ PREVENCE ŠIKANY VE ŠKOLE

13.1. PRIMÁRNÍ PREVENCE VE VÝUCE

Témata primární prevence rizikového chování zařazují pedagogové do svých předmětů dle ŠVP a tematických plánů vypracovaných pro daný školní rok, podrobněji jsou rozpracována v Minimálním preventivním programu.

13.2. PRIMÁRNÍ PREVENCE VE ŠKOLNÍCH I MIMOŠKOLNÍCH PROGRAMECH MIMO VYUČOVÁNÍ

Šikana a její prevence je nedílnou součástí programů specifické i nespecifické prevence, realizovaných ve škole i mimo školu. Popis skladby, náplně a zaměření jednotlivých aktivit je obsahem dokumentu Minimální preventivní program školy, který je dostupný na webových stránkách školy.

Všeobecný přehled realizovaných aktivit v rámci prevence:

- Témata z oblasti rizikového chování a prevence začleněná do výuky
- Preventivní programy, besedy
- Kulturní pořady, výchovné koncerty
- Pobyty, exkurze, výlety, sportovní dny apod.
- Soutěže
- Volnočasové aktivity
- Informativní nástěnka pro žáky a zákonné zástupce ohledně prevence

- Elektronická schránka důvěry na webu školy – Nenech to být
- Držení dozorů nad žáky
- Vedení záznamů o problémových žácích, o řešených situacích ve třídách
- Spolupráce s rodiči
- Spolupráce pedagogů, poradenského pracoviště

14. OCHRANNÝ REŽIM VE ŠKOLE

Ve škole jsou o přestávkách pevně stanoveny dozory pedagogů nad žáky. Plnění dozorů je pravidelně kontrolováno vedením školy. Školní řád pak obsahuje veškerá ustanovení v oblasti zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků. Žádné chování nesoucí prvky šikany nebude tolerováno a bude neprodleně řešeno, včetně uložení sankcí.

15. SPOLUPRÁCE S RODIČI A ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACOVÍŠTĚ

Škola informuje rodiče svých žáků o svém postoji vůči projevům šikany a kyberšikany prostřednictvím webových stránek a na třídních schůzkách. Rodiče žáků mají možnost kdykoliv využít celé spektrum služeb školního poradenského pracoviště – konzultovat včas své podezření, participovat na řešení a případně přijmout pomoc s řešením následků. Popis působnosti a rozsahu služeb školního poradenského pracoviště je k dispozici žákům i jejich rodičům na webových stránkách školy, a to včetně podrobných kontaktní informací.

16. SPOLUPRÁCE SE SPECIALIZOVANÝMI ZAŘÍZENÍMI

Při preventivním působení i během případného řešení výskytu projevů šikany úzce spolupracuje školní poradenské pracoviště s třídním učitelem a vedením školy.

Aktuální kontakty na potřebné externí organizace a specializovaná zařízení jsou k dispozici všem pedagogům na OneDrive Microsoft Office 365 ve složce Prevence. Podle potřeby pak škola spolupracuje s:

- Pedagogicko-psychologická poradna v Havířově
- Odbor sociálně-právní ochrany dětí v Havířově
- Policie ČR
- Městská policie Havířov

17. SPOLUPRÁCE SE ŠKOLAMI V OKOLÍ

Naše škola doposud nezaznamenala případ výskytu nebo rizika výskytu šikany, které by se účastnili žáci různých škol. V případě, že by taková situace nastala, dokázal by ředitel školy ve spolupráci s ostatními řediteli neprodleně propojit kompetentní pracovníky obou/všech zúčastněných škol.

18. ZÁVĚREČNÉ INFORMACE

Školní metodik prevence	Mgr. Zuzana Majdyšová	
Ředitel školy	Ing. Mgr. Petr Ptáček, Ph.D., MBA	

19. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Přímé a nepřímé signály šikanování

Příloha č. 2 Stadia šikanování

Příloha č. 3 Literatura, webové stránky, kontakty

PŘÍLOHA Č. 1

PŘÍMÉ A NEPŘÍMÉ VAROVNÉ SIGNÁLY ŠIKANOVÁNÍ

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamoceny, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;
- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

PŘÍLOHA Č. 2

ZKRÁCENÝ POPIS STADIÍ ŠIKANOVÁNÍ (KOLÁŘ, 2011)

Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj. První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je se dělají „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi „otloukánka“. Třetí stadium je už klíčové, kdy se vydělí jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, sprádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace ...

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Svým způsobem platí „raději on, než já“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly.

PŘÍLOHA Č. 3

LITERATURA, WEBOVÉ STRÁNKY

Doporučená literatura k problematice:

- Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál.
- Janošová, P., Kollerová, L., Zábrodská, K., Kressa, J., Dědová, M. (2016): Psychologie školní šikany. Praha. Grada.
- Kolář M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.
- Kolář, M. (2000, 1997). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.
- Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: Sborník metod. Praha, IPPP a Portál.
- Philippová, L., Janošová, P. (Eds.), (2009). Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém. Sborník příspěvků z konference konané 19. 3. 2009 v Praze. Brno: Tribun EU.
- Říčan, P., Janošová, P. (2010). Jak na šikanu. Praha: Grada.
- Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál.
- Vágnerová, K. a kol. (2009): Minimalizace šikany. Praktické rady pro rodiče. Praha, Portál.

Webové stránky s tematikou šikany

- Metodické pokyny, metodická doporučení , www.msmt.cz
- www.prevence-info.cz
- Web Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz
- Společenství proti šikaně, www.sikana.org
- Internet poradna, www.internetporadna.cz

Kontakty, kam se obrátit pro pomoc:

- Poradna webu Minimalizace šikany (116 000, www.minimalizacesikany.cz)
- Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz
- Linka pomoci, Dětské krizové centrum (241 484 149, 777 715 215), internetová poradna: www.elinka.iporadna.cz.